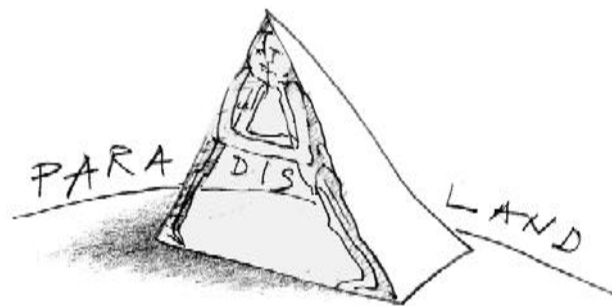

tésszerűen ért a kérdés, nemigen tudták, miről van szó, és azt mondták, amiről feltételezték, hogy leginkább használnak vele a pártnak. „Én fegyelmzett katonája vagyok a pártnak, és amíg ő nem tart időszzerűnek semmilyen változtatást az ország közigazgatási felosztásában, tárgyalannak tartom ezeket a lépéseket.” (Biboreanul, 2001. dec. 12–18.). Tiszta. De más rejtőzött Mihai Bar úr szívében akkor, amikor a megyei tanács elnöke volt, és centralizmusáért bírálta a CDR–PD–RMDSZ-kormányt. Ez a listás választás eredménye: ha másképp mondd, mint ők, ha nem vagy hűséges katona, kihúznak. Liviu Maior úr szintén hűséges katonává vált, miután egy héttel előbb olyan cikket közölt a *Crișana*-ban, amely a Ioan Rus meghirdette program decentralizálását tárgyaló részét védelmezte, és bizonyos regionális különbségeket megelégedéssel meg az erdélyi sajátosságról beszélt. Nyilatkozata elég ellentmondásos ahhoz, hogy őszintének is tűnjön:

„Ez a most megjelent új kitaláció (alulírott kiemelés) tökéletesen ellentmond az Európa jövőjére vonatkozó elképzeléseknek. Mással nem nálunk törvényes keret létezik a regionális fejlesztésre. (Akkor hogy lehet új a kitaláció? – alulírott megjegyzése.) A memorandumot aláíró fiúk, vagy bárminek neveznék is ezt a beadványt, jobban tennék a maguk és környezetük szempontjából, ha könyveket vennének elő, és azokra hagynák a regionális fejlesztést, akik már elég sok tudást halmoztak fel ebben a kérdéskörben. A regionális politika gazdasági és társadalmi politika, nem politikai intézkedés, amely feszül a népet: regionalizáló!” De ha Romániának már van megfelelő törvényes kerete és elég tájékozott embere, miért ez a miniszterelnök és az államelnök részéről megnyilvánuló proletár düh? Azt csakugyan mintha látnánk, hogy a politika nálunk... nem politikai intézkedés kérdése, de még utánanézünk könyvekben is, mert fiatalok vagyunk (hajaj, a mi fiatalságunk!), és megszoktuk az olvasást. A Nagyváradi Egyetem prorektorának és egyetemes irodalom professzorának, Paul Magherunak mintha rosszul esne, hogy így, a rivaldafényben lát bennünket, Al. Cisteleanec és engem. Azt hiszem, hogy amikor a nyilatkozatot a tőle kérték tőle, még nem olvasta a *Memorandumot*, különben nem mondta volna, hogy „undorodom minden etnikai alapon történő decentralizációtól, még inkább az ország regionalizálásától”, bár „egyetértek a közigazgatási decentralizációval”. Ami pedig minket illet, Al. Cisteleanec és engem, kételkedik jóérzésünkben, és azt hiszi, hogy az utóbbi időben már csak hülyeségekkel tudjuk felhívni magunkra a figyelmet. Akárhogy is, Magheru úr nem jelent fel sem az ügyészre, sem más intézményeknél, mint ahogy pártjának nagyobbjai teszik, mert, azt hiszem, Mitzura Arghezinél jobban tudja, milyen nemzeti-ségűek vagyunk (nem mintha szegénylém, ha magyar lennék), és hogy éppenséggel nem hülyéskedünk. Szilágyi Zsolt éppen ellenkező véleményen van, mint a megyei pártszervezetben belüli főnöke, Kiss Sándor. A fiatal képviselő szerint: „Tekintettel arra, hogy a nyilatkozat jól ismert román és magyar értelmiségiektől származik, és hogy a *Provincia* bebizonyította: ismert és elismert műhely, úgy találok, hogy figyelemre méltó kezdeményezés. Alapjában véve az Európai Unió régiókból, nem centralizált államokból áll.” (Biboreanul, id. sz.) Kiss Sándor: „Amikor a dolgok már lecsendesednének egy kicsit, és mozgásba lendülne, mindig jön valaki, aki felkavarja őket. A sajátból értesültem én is eljárásukról, de őszintén szöve engem, mint ennek az országnak minden jóérzésű emberét, elsősorban az érdekel, hogy a dolgok jól menjenek, és ha jól mennek, bármilyen, az említett értelmiségiekéhez hasonló eljárás, a legnagyobb ellenségre talál bennem.” (Crisana, 2001. dec. 12., *Zavaros ésszel az alkotmányon taposva* címmel) Valóban, Kiss úrnak minden jól megy, jó szimata van az üzleti életben, támogatást kap egy tejtermékeket gyártó vállalatához, a PSD megbízható szövetségese, amellyel éppen nemrég cserélték ki közösen a város alpolgármestereit, ami pedig az ellenségeskedést illeti, csak nem lesz jó viszonyban velünk éppen most, amikor a PSD–RMDSZ-szövetség az ő számára is meghozza gyümölcsét. Ștefan Mărginean szenátor rejtély. Senki nem ismeri, az a hír járja csupán róla, hogy tiszt volt, de nem lehet tudni, hogy a Szekuritáténál vagy a hadseregben. Nyilatkozata épp annyira rejtélyes, mint ő: „Egyébként ennek a projektnek a szerzői azt próbálják felmérni, hogyan reagál a lakosság egy ilyen kezdeményezésre. Ezek közül az értelmiségiek közül a legrománabb Sabin Gherman.” (Biboreanul, uo.) Igaza lehet. Gherman úr románságának nyílt csodálója van a PRM-ben.

Egész más a helyi közigazgatásban dolgozó politikusok megközelítési módja. Petru Filipet először 1992-ben, azután 2000-ben választották meg Nagyváradi polgármesterévé. Elég tapasztalata van tehát ezen a téren, kapcsolatban áll az európai polgármesterekkel, ismeri a város gazdasági, pénzügyi, társadalmi helyzetét, tartózkodó politikus, bár a Bihar megyei PD elnöke is. Szerinte „nem vagyunk felkészülve egy ilyen vitára”. Elemzése, akárcsak a Ștefan Seremié, aki szintén a PD egyik bihari vezetője, kiegyensúlyozottnak és realistának tűnik: „A federalizálás és a regionalizálás vagy a tartomány mint jelenlegi szerveződési struktúra: két olyan felfogás, amelyet európai szinten a különböző államokban különbözőképpen kezelnek. A federalizálás fogalma más állami struktúrát feltételez. Föderális államok Európában is vannak Németországtól és Ausztriától Svájcig és Belgiumig. Vannak olyan államok, amelyek elfogadják a regionalitást, a regionális struktúrát elvét, amely lehetővé teszi az egységes közigazgatási fejlődést, miközben figyelembe vesz bizonyos területi vagy regionális jellegzetességeket. Ezt az elvet, amely az európai közösség szerkezetének szempontjából divatos közigazgatási fogalom, a különböző országok régiói közötti regionális kapcsolatokban alkalmazzák. Ebből a szempontból, a helyi közigazgatás szempontjából, a regionális fejlődés elemei tanulmányozásának nem kellene sértenie az egységes állam eszméjét.” (Ziua de Ardeal, 2001. dec. 15.) A továbbiak során Petru Filip megállapítja, hogy ezek a témák bizonyos nyugtalanságot okoznak, és a mostani nem a megfelelő pillanat ilyen jellegű vitákra, mert azok nem élvezik sem a politikai erőket, sem a közönséges állam-

polgárok jóváhagyását. A vita a néhány új generáció után bekövetkező jövőre vár, arra az időre, amikor már részesei leszünk az európai struktúráknak, és amikor a politikai osztály és a hétköznapi emberek esetleg más következtetésekre jutnak. Sokkal nyitabb Ștefan Seremi, bár ő is kizárja, mivel képtelennek tartja, a federalizáció gondolatát: „Személy szerint egyetértenék egy olyan decentralizációval, amely nagyobb autonómiát biztosítana a helyi közigazgatásnak, ugyanazt Erdélynek, Bánátnak, Moldvának és Munténiának. A megyék jövedelmét nagyobb mértékben kellene helyi szinten felhasználni. Ez nem azt jelenti, hogy az egész pénz maradjon abban a megyében, amely azt összeszedte, mert a kevésbé fejletteket is segíteni kell, még az európai közösség által támogatott programokkal is. Mégis azon a véleményen vagyok, hogy az anyagi erőforrások nagy része maradjon abban a megyében, amelyben azt megtették. Ilyenformán minden megyének kb. 80% jutna abból a jövedelemből, amit megvalósított, a többi a központi költségvetésbe kerülne. Nem normális, hogy egy

Anik Sándor: Rajz, 2002

olyan közigazgatás, amely igyekszik jövedelmét növelni, el legyen vágva az országos költségvetéstől csak azért, mert túl nagy saját jövedelme van. Romániában a helyi közigazgatások képességei csupán a választások utáni első évben mutatkoznak meg, mert egy, a sztálini időkben származó felfogás szerint, az alapok etatista, központosított elosztása következtében a helyi közigazgatásoknak semmilyen érdekük nem fűződik jövedelmük növeléséhez.” (Ziua de Ardeal, uo.)

Asajtot felméréseket végzett az utcán a regionalizálás eszméjével kapcsolatban. Ezek szerint a mi számunkra, erdélyiek számára nem rossz az elképzelés, hasznunkra lenne, de kétséges, hogy létezik-e ma olyan felvilágosult gondolkodásúak, akik megvalósítsák. A helyi televízió egyórás műsorában a decentralizálás gondolatát még egy ötletű származású, Nagyváradra helyezett és ott letelepedett katonatiszt is támogatta. De megoszlik a vélemény egy másfajta, nem a megyék szintjén megszervezett regionalizálás esetében. A különböző modellek pontatlan ismerete következtében, amely hiányosságot én magam is bevallok, kétértelműek az opciók. De elterjedt a reménytelenség is, különösen a fiatalok körében, akik félreérthetetlenül megmondják, hogy csupán a nemzeti egység érzéséből vagy az alkotmány egyes pontjából nem tudnak megélni. Meg aztán az emberek megszokták a megyék nyújtotta identitást, és nehezükre esne egy másikat keresniük a történelmi régióktól a középkori „országok”-tól különböző fejlesztési régióknak megfelelően.

Az én megállapításom az, hogy az erdélyieknek (a bihariaknak) már elégük volt a nacionalista demagógiából (a Vadimra leadott szavazatok is más meggondolásból fakadtak) és a magyarokkal való íjesztgetésből, hogy kívánják a közigazgatási-pénzügyi decentralizációt, amelynek túlzott kisése a nemzeti egység minden gondolatánál nagyobb frusztrációt idézhet elő. Vajon mire kellene mindenekelőtt figyelnie egy felelős kormány: azokra a nyilatkozatokra, amelyeket a „Murim, luptam, Ardealul apărăm!” („Meghalunk, harcolunk, Erdélyt megoltalmazzuk!”)-szerű jelszavak tartalmaznak a hazaszeretetről, egységről és önállóságról, vagy az egyes köznevek, mint például a „déli”, a „mitika”, a „mitika” (aki elveszi a pénzünket) mögött meghűződő haragra? Van-e még értelme elterelni minden Románia sorsáról szóló felelősségteljes beszédet a romantikus hazafiasság irányába, amikor kitűnő fiatalok és erejük teljében levő felnőttek hagyják el az országot, mikor az első osztályba évente harminc százalékkal kevesebb gyerek iratkozik be, mikor több román állampolgár hal meg, mint ahány születik, mikor a krónikus betegségek elárasztották az egész lakosságot. Egy olyan erdélyi frusztrációja, aki két vagy három munkahelyen dolgozik azért, hogy jobban éljen, és garmadájával fizeti azokat az illetékeket és adókat, amelyek máshova kerülnek (nemcsak más tartományokba, hanem lyukas zsebekbe, tisztességtelen kezébe is), és soha nem térnek vissza a közösségbe, amelyből ő származik, kétségbeesésé válhat. És az amiatt érzett elégedetlenség is, hogy valahol olyan helyen állapítják meg az ő adóit és illetékeit, ahova az ő szava nem ér el. Akkor nem gondol majd arra, hogy családjában olyan memorandumok voltak, akik a császárhoz fordultak, hanem Bukarestet fogja szidni. Ha a kormányon levők könnyedén veszik ezt a dolgot, akárcsak az erdélyiek politikai képviselőit (ne felejtjük el, hogy a térféleknek ez a része mindig más színű volt), a nemzeti egység gondolata tartalmatlanná válhat. A mi vezetőinket azonban az érdekli, hogyan fásarhatják ki az agyunkat, és hogyan foghatják be a szánkat, hiszen fontosabb a „termékenység az idős nőknél” probléma, ahogy meglepődve olvastam a kórházak reformjának a jelenlegi miniszter által kidolgozott országos programjában, egy olyan dokumentumban, amely tökéletesen hasonlít a kommunista pártgyűlések végén készített, két fogalmon alapuló tartalmi kivonatra: kell, ellenőrizni.

Fordította: HADHÁZY Zsuzsna

TRIAN ȘTEF 1954-ben született Biharfenyvesen, Bihar megyében. A *Familia* folyóirat szerkesztője. *Despre mistificarea (A misztifikációról)*, esszé, Nagyváradi, 1997.

Marius
COSMEANU

Home alone

Akik azt hiszik, hogy a *Memorandummal* az aláírók azt javasolják bánáti és erdélyi régiós társaiknak, hogy vízzummal utazzanak Costinești-re, Portița-ba vagy Voroneț-be, vagy hogy az európai vagy világbajnokságok selejtezőin a regát ellen játsszanak, azoknak ördögi-engazdag képzelőerejük van. A *Memorandum* címzettje mindenképp előttem a régió volt, hanem Románia parlamentje, a politikai pártok, a civil szervezetek és egyes európai intézmények. Azonkívül, mint ismeretes, minden egyének több identitása van, a mi esetünkben regionális identitása is (mert egy megyeit kicsit nehéz lenne meghatározni). Így az aláírók az etnikai identitáson „túl” (amelyből a *Memorandum transzmetikus* kifejezése is származik) e közös identitás alapján is szolidárisnak érezték egymással magukat, és megpróbáltak vitát kezdeményezni a kérdésről, amely ebből a hovatartozásból fakad.

De egyáltalán nem meglepő egyes hivatásos kárhoztatók „pavlov” reflexeinek működésbe lépése akkor, amikor a román államot és a román társadalmat, vagyis mindnyájunkat érintő tabutémákról van szó. Talán még az sem meglepő, hogy a politikusok abszurdá fokozzák le, vagy „marhasággént”-ként sorolják be a kezdeményezést. Ami viszont meglepő, az a tudományos körök és a civil társadalom egyes képviselőinek – akart vagy akaratlan – egyetértése az említettekkel: ugyanazokkal a kemény vagy nem megfelelő szavakkal („hülyeség”, „játék”, „centrifugálás”) minősítették eljárásunkat, mint azok. A barikád egyik oldalának elhajlása megdőbbsé (vagy ez is a posztmodern hiányossága?). Mert furcsa látni, hogy Ioan T. Morar, Gheorghe Funar, Adrian Cioroiu, Ioan Rus és Alina Mungiu-Pippidi, hogy csak néhányat említsünk, álláspontja egy olyan szöveggel kapcsolatban, amely vitát indítványoz Románia regionalizálásának kérdéséről, ugyanaz. Egy demokratikus államban nem ez egy csoport elszigetelésének módja – ha ugyan ez a cél –, akkor, amikor annak véleménye eltér a többség véleményétől. A demokratikus játékok szabályaira nem jellemző az indulatosság, amellyel ez a csoport szembesült. És mit szólj akkor a miniszterelnök utalására, ami az állam intézményeinek közbelépéséről egy kiegyensúlyozott első válasz után másnap tett (egy pártbeli megbeszélés után?), Ispirescu, Creangă és Gala Galaction kartársaiav léptetve elő bennünket... (Már látom is magam egy szupertehetségeseknek szóló cyber-mese szereplőjeként – címe: *Értelmiségiek, de kevesen* * – a *Memorandum* aláíróit nyirkos, majd némi „ilascui” környezetben film ezik, kezükben azt a bizonyos héthétfős zászlócskát tartják, és patetikusan szavalják: „Szeretlek, román nép”...)

*

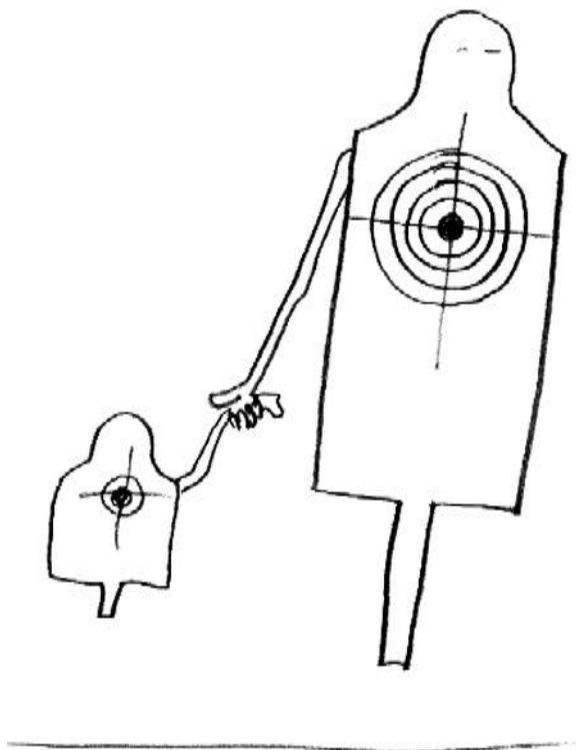
Mások viszont, ismert elemzők, mint amilyen például Ilie Șerbănescu is, úgy fogják fel Romániát, mint idegen vagy éppen árnyék-hatalmaknak alávetett entitást, amelyben a dolgok menete független azoknak az akarától, akik képviselik vagy vezetik. Tisztán mionitikus beletörődéssel szemlélve Romániát, ezek az urak még azt a lehetőséget sem adják meg neki, hogy önmaga döntsön jövőjéről. Mert mi mást is gondolhatnál, amikor azt halod vagy olvasod, hogy te is mint román aláíró csak közönséges eszköze vagy Magyarországnak, exponensje, F1-es billentyűje, hogy mai terminológiával éljünk, és hogy nem teszel mást, mint iszonyúbbnál iszonyúbb terveket segítesz elő tudat alatt az ország Budapestre irányított szétdarabolására. Mintha Budapest (még egy központ!) lenne itt, mi pedig sehol. Nem hiszem, hogy a román aláírók bármelyike is intellektuális ekopraxiában szenvedne, és azt sem, hogy Csurka István vagy a magyar politika más forrófejűjének klónjai lapokodtak volna be közénk. Hogy az aláírók számlájára elkövetett sértésekről ne is beszéljünk: a román aláírók infantilisak (nem tudjuk, mit tesznek, manipulálnak bennünket), a magyarok ördögiek (tudják, mit tesznek, de aljasok). Azok, akik nem jártasak a magyar kultúra kérdésében, azt hiszik, hogy annak értékei legfeljebb két-három konzervatív politikusra, egy országos futballválogatottra, néhány depressziós zenészre és néhány pornósztárra korlátozódnak, és hogy a magyarok nagy részének nincs más kénszerképzete, mint az őket támadók kénszerképzetének a fordítottja. Mintha ők már azt sem tudnák, mit tegyenek irántunk való aggodalmukban. Lehetnek ilyenek is (nekünk talán nincsenek?), de jelentéktelen számban. Össze kellene inkább hasonlítaniunk a lefolyó máj paritását az 1990-es állással. Ebben a kérdésben kellene nyugtalankodnunk és egy kicsit okosabbaknak lennünk. Úgy tűnik azonban, hogy a magyar kultúrát és a magyarokat barátságosabban nézni fölér a közösségből való szökéssel. Minek beszélni ezeknek az uraknak ama dolgok varázsáról és gazdagságáról, amelyeket megtanulsz vagy megszerzel közvetlen, élő kapcsolatba kerülve egy másik kultúrával, vagy arról, hogy szerény részvételünk ebben a csoportban ismertebbé, értettebbé és, engedelmeükkel, értékeltebbé teszi a román kultúrát a magyarok között. A *Provincia* román–magyar modellje, minden őt ért bírálat ellenére, európai marad (nem fetisizált értelemben), vagyis Románia számára 21. századi. Becsmérlőinknek nem diverzióról, hanem sokféleségről kellene beszélniük.

Folytatás a 6. oldalon

Folytatás az 5. oldalról

Más vonalon, Ion Iliescu elnök nevéssé tette javaslatunkat, mondván, hogy ezeket a kérdéseket vagy szemináriumon kell megtárgyalni (ott már tárgyalták őket, és még fogják), vagy egy pohár sör mellett (elfelejtette pontosítani, hogy ez a „filozofikus sör” régeni, balázsfalvi, csíki, temesvári, nagybányai vagy kolozsvári legyen-e, mert ezeken kívül már csak a globalizálás termékei maradnak). Nyilatkozatában az elnök azt állította, hogy a *Memorandum* említett Bajorország példája nem meghatározó, mert a német land költségvetése nagyobb, mint Romániáé. Ez igaz, vannak olyan cégek is, amelyek költségvetése nagyobb, mint Romániáé, de ez nem változtat a kérdés lényegén. Nem az óhajtott, német költségvetés szempontjából javasoltuk a regionalizmus megvitátását (ne felejtjük el, hogy náluk, amikor az autó kijön a vállalat kapuján, kész van...), hanem a Romániában létező pénzügyi keretek között. A források egyenlőbb, minden tartomány számára elfogadható elosztása, a hátrányos helyzetű tartományokat megillető szolidaritási alappal nemcsak a működés javulásához és a hatékonyság növeléséhez vezetne (a verseny és az együttműködés útján), hanem megfelelő társadalmi szolidaritás is. És átláthatósághoz. Hagyni kell, hogy pontosan megtudja mindenki, honnan kapja a pénzt: saját munkájából vagy mások szolidaritásából, és nem úgy, ahogy most van, amikor a polgár vagy nem tudja, honnan jön a pénz, vagy azt hiszi, hogy Bukarestből. Ami pedig a „maffiák federalizálásának” veszélyét illeti, ahogy Mircea Mihaies állítja a *Románia literară* 2001/51–52-es számában, még ha ez egyike is lenne a negatív következményeknek, minden társadalmi változás kockázatát is jelent, tehetetlenség időszerűsége (Románia demokratizációs folyamata az első években a régi rendszer erőinek újrendeződését is jelentette). Ez elkerülhetetlen. Igaz, hogy egyetlen kortárs sem szeretne megint éveket várni arra, hogy meghaladjon egy újabb átmeneti korszakot, de az aláírók úgy vélik, hogy egy ilyen átmenet vége közelebb lenne, mint az 1990-től errefelé folyamatosan megélt öregség nélküli átmenet.

Végeredményben bámulsz, és azt kérdezed magadtól, hogy ha a régiók, Románia regionális különbségeinek a kérdése kitaláció, intellektuális csinálmány, és nem reális probléma, hogy lehet, hogy ilyen kezdeményezések jelennek meg (*Elégem van Romániából*, a PSD erdélyi nyilatkozata, a *Memorandum* vagy éppen a PSD által felszippantott titokzatos *Moldvákai pártja*?) Az, hogy eljárásunk ostobaságnak tűnik – olyan hagyományok között, amelyekben a prioritásokat többek között, ugyebár, a „hét élet”, az „Isten adta bölcsesség”- és a „csontig hatoló kés”-szerű közmondások szerint határozzák meg –, inkább a román társadalom egy részének arra a képtelenségére utal, hogy távlatilag szemlélje az ilyen kérdéseket, mintsem a *Memorandum* által felvetett probléma hamis voltára. Amint a nyugati organicista szemléletmód látja: fiatal társadalom maradtunk (nem maturizálódott, illetve fegyelmezetlen), amelynek se kedve, se türel-

Ady József: Rajz, 1978

me kényelmetlen önvizsgálódásokra. Vitát akartunk, vitát kaptunk, sugalmazza a hozzászólások minősége. Mit számít, hogy a régiók Európa valóságát képezik (nem a középkori közigazgatás formáinak meghaladott értelmében), és hogy a kérdés időszerű téma ebben a térségben.

Az idő – mint arra a mi pártunkon, a *Memorandum* aláíróinak pártján levők rámutattak – nekünk dolgozik. Más szóval, a regionalizmus kérdését mindenképpen meg fogják vitatni, függetlenül attól, hogy akarjuk-e mi most azt, vagy sem. Végül soron a Ioan Rus miniszter által ismertett PSD-nyilatkozat is az élvonalban van. Aglobalizálódás, a transznacionális cégek terjeszkedése normális folyamat, amelynek „könyörtelen” hatásai vannak minden euroatlanti integrációt kívánó országra. A globális gazdaság, a távközlési rendszerek, a számítógépes hálózatok növekedése sok, ma gazdasági, pénz-

ügyi, közigazgatási szempontok alapján működő intézményt alakít majd át. A *Memorandum*ban javasolt modelleket – Katalónia, Skócia, Bajorország –, de a többi is, a jelenlegi Románia kereteinek összefüggésében kell szemlélni. Románia tartományai között vannak hasonlóságok és különbségek, átfedések, mindenkinek megvan a maga teherbíró képessége, amiket figyelembe vettünk a *Memorandum* kidolgozásakor. Azoknak a tartományoknak, amelyekhez a *Memorandum* aláírói tartoznak, megvan a maguk hibája. Nem mondtam, hogy Erdély olyan, mint Bajorország vagy Katalónia, ismerjük korlátainkat. Nekünk is vannak vasúti menetrendjeink, útjaink, polgármestereink, korrupciónk, balkanizálódásunk stb. De mi úgy véljük, hogy mindezeket inkább helyre lehet hozni a felelősségek megosztásával és a problémák regionális szinten való kezelésével, vagyis a szubszidiaritással. Ha telefonálnod kell valahova, és van otthon készüléked vagy maroktelefonod, nem rohansz az első nyilvános fülkéhez...

Bárhol is legyen, nem az a fejlődés útja, hogy szőnyeg alá seprjük a problémát, vagy közös frontot alkossunk (ciklikus vagy véletlenszerűen kialakult szolidaritás alapján) egy olyan csoporttal szemben, amely megvitátásra javasol egy véleménye szerint időszerű kérdést.

Fordította: HADHÁZY Zsuzsa

Jegyzet

*Alexandru Lăpuşneanu szavainak – *Proşti, dar mulţi* (Hülyék, de sokan vannak) – parafrazálása

MARIUS COSMEANU 1967-ben született Marosvásárhelyen. Szociológus. (*Pulturism: strategie migrationale ale românilor din Ungaria* [Fu]turizmus: a magyarországi románok migrációs stratégiája), *Altera*, 1999, 9; *Antinostalgia, Sfera politică*, 2001.

SZOKOLY Elek

A király meztelen... de nem számít

Érthető a kormánypárt – és nemcsak az ő – túlzott tartózkodása attól, hogy a mesebeli király csodálatos ruhájáról társalogjon. „Az egységes nemzetállam mítosza” – a PSD erdélyi programjából idéztem szó szerint – a román állam filozófiájának kulcsa, olyan bálvány, amelyet nehéz ledönteni. (A német közösség egyik tiszteletré méltó vezetőjének szavaival élve: a szent tehenet nem lehet levágni.)

A fenti dogmát megkérdőjelezni bátorkodó minden eszmefuttatást éveken keresztül az alábbi bélyeggel száműzték a nyilvánosságból: nemzetárulás; minden eszmefuttatást, amely átlépte a szent nemzeti mítoszok megkövesedett kereteit, legjobb esetben is a hallgatás összeküvése övezte. A civil társadalom egy évtizednyi higgadt és aprólékos munkájára volt szükség a történelem által traumatizált társadalmi mentalitás harcias reflexeinek megszelídítésére. Amennyire lehetett. Politikai osztályunk egyelőre immunis ezzel a hangnemen szemben. (Nem lehet véletlen a civil szervezeteknek a kormány részéről nemrég történt „federalizálási” kísérlete, amellyel megpróbálják kisajátítani a civil társadalmat is.) Ha az *Altera* folyóiratban évek óta közölt vagy a *Problema transilvană* közös kötetben napvilágot látott elméleti eszmefuttatásokat, illetve azokat, amelyek majdnem két éven át a *Provinciá*-ban jelentek meg, sokatmondó hallgatás kísérte, most, hogy nem lehet elsiklani a *Provincia* Románia parlamentjének címzett *Memoranduma* fölött, mind a kormányfő, mind pedig a propagandaminiszter részéről gyanúsán sok „felhívás” hangzik el a dokumentum semmibe vevésére, lekicsinylésére, kigúnnyolására és mellőzésére, mert – állítólag – az országnak most „fontosabb” dolgokat kell megoldania. Ezt a kényszerképzetszerű refrént akár ésszerűnek is lehetne tartani, ha nem rejtőzne mögötte – egyébként megmagyarázható – félelmük a valódi és alapvető, az ország „fontos” problémái megoldásához elengedhetetlenül szükséges decentralizálás eszméjének termékenységétől, eszme, mely elkerülhetetlenül az államnak az autonóm helyi közösségek fölött gyakorolt hatalma csökkenéséhez vezetne. Ez pedig meghaladja jelenlegi politikai osztályunk felfogóképességét.

A román nemzeti állam megoldatlan problémái, melynek íme, *mindig fontosabb megoldani valói vannak*, nem új keletűek. Ezek egyidősek magával a román nemzeti állammal, és a Nagy Egyesülést követő minden kormány erőfeszítése ellenére sem sikerült a vitathatatlan sikerek közé sorolni az egységes nemzet létrehozását is a megvalósított/megszerzett állam körvonalain belül. Nagy-Románia két világháború közötti mitizált időszeke, bár továbbra is gyanús óvatossággal és tapintattal kezelik, csupán az egyesült tartományok alapvető különbségeit és összeférhetetlenségeit hozta felszínre. Ezt bizonyítják a korszak számottevő erdélyi/bánati román vezetőinek nyilatkozatai. Ezek azonban hamar feledésbe merültek a háborús idők és az országzász zűdült „felszabadulás” lehengerlő nyomása következtében. És ha át is ugorjuk a legkövetkezőt, a román hazafi „aranykorszakát”, mely a három fejedelemség közti különbség eltörlésében és a párt körül kialakítandó – ugyebár egyetlen nyelvet, a „győzedelmes szocializmus nyelvét” beszélő – egységes román nemzet létrehozásában remekelt, a

„román terv” problematikus volta egyre nyilvánvalóbbá vált 1989 után, amikor a szabadság dzsinjét nem lehetett már visszagyömöszölni az állammacionalizmus palackjába.

Mi több, gyanús huntingtonok olajat öntöttek a tüzre a történelmileg kialakult határok felidézésével, amelyeket, ugyebár, azt reméltük, örökre eltöröltek az éppen véget ért század földmozgásai.

Az az érzékenység, amellyel a forradalom után különböző személyek, pártok és kormányok az olyan fogalmakat, mint autonómia, decentralizálás, regionalizálás, föderalizálás, devolúció stb. fogadják, azt bizonyítja, hogy a román nemzetállam továbbra is problematikus, és hogy a hatóságok félelme egy széles körű centrifugális mozgalomtól épp annyira reális, mint amennyire érthető. De nem menekül az attól, amitől félsz! A PSD Ioan Rus miniszter által ismertett erdélyi programja, minden zavarossága és ellentmondásossága ellenére, bizonyítja, ha még szükség van rá, hogy a valós gondokat el lehet ugyan odázni, de nem lehet elkerülni. Tiszteletré méltó lenne a PSD bátorsága – és talán ügyessége is –, amellyel megközelítette ezt a több, mint kényes kérdést, ha az nem tartozna a párt sokkal átfogóbb és perverzebb stratégiájához: a társadalmi élet minden területének – a politikaitól a gazdaságiig, a művelődésitől a vallásig – a jó bolsevista hagyományok megfelelő kisajátítása. A regionalizmus kisajátítása csupán egyike a legújabbaknak.

Nem szabad sem meglepjen, sem megtéveszsen bennünket az, hogy Ioan Rusnak a PSD Kolozs megyei konferenciáján tartott beszéde olyan kijelentéseket tartalmaz, amelyeket mintha a *Problema transilvană* kötetből vagy a *Provincia* folyóiratból másoltak volna ki. Hasonlóságok valószínűleg annak tulajdonítható, hogy – amint azt Ioan Rus kijelentette: „Adrian Năstase az egyetlen politikai vezető Romániában, aki meg akarta hallani Erdély és Bánát hangját” (valószínűleg ez alkalommal „hallotta meg” a szociáldemokrata miniszterelnök fiú a Koszovó-típusú konfliktusok veszélyének hangját is, melyeknek, jóslatai szerint, több mint egy éve kellett volna kibombanniuk Erdélyben...).

Tehát szociáldemokrata stratégiánk is hallhatták „Erdély és Bánát” hangját: „az erdélyi térség évszázadokon keresztül európai térség volt, amelynek európai történelme és kultúrája volt. Természetes, hogy ennek a térségnek vissza kell térnie az anyaiához. A mi feladatunk most, hogy az egész román nemzeti térség integrációjának húzómozdonyá legyünk.” (Lásd a fent említett könyvszertet!) „A jövő Európája a régiók Európája.” (sic!) „Régiófejlesztési modellre kell kialakítanunk (...). Meg kell szüntetnünk magunkban a gátlást, hogy ezekről a kérdésekről beszéljünk (...). Fel kell vállalnunk a közigazgatási és pénzügyi decentralizációt. (...) A helyi demokrácia a fejlődés ösztönzője. (...) A helyi közösség a demokratikus rendszer lényege és a modernizálás fő tényezője, és igyekeznünk kell, hogy ez Erdélyre is érvényes legyen.” Szavak nélkül. Vagy: „A helyi autonómiának nem volna értelme, nem volna kilátásai, ha a meglévő egyszerű igazgatására korlátozódna, a megyék és a helységek közös kezelésére.” Vagy: „A közösségi identitás érzésének újrafelfedezése és újraérvényesítése megszünteti majd a körülöttünk történőkkel szembeni pesszimizmust. (...) Az erdélyiek számára a közösségi identitás értékesítése elsőrendű ösztönző. (...) Nem értünk egyet azzal, hogy az etnikai autonómiától vagy az elszakadástól való félelem miatt csupán részlegesen alkalmazzák az autonómia elvét és a decentralizációt.”

Bevallom, nem tudtam megállni, hogy ne idézzem részletesen mindazokat a nemes gondolatokat, amelyeket annak a pártnak egy jelentős képviselője fejtett ki, amely örögi következetességgel szabotálja az említett eszmék életbeléptetését. Meg se lehetett volna pontosabban fogalmazni „a közös dotációk egyszerű igazgatására korlátozott” regionalizációval szembeni, a közösségi identitás értékeire épülő regionalizmus gondolatát.

De alig hihető, hogy ezeket a szavakat Ioan Rus, a PSD Kolozs megyei szervezetének elnöke ejtette ki anélkül, hogy Ioan Rus belügyminiszter területi elszakadásra való uszítással vádolta volna. Megtetten azonban, ki más, mint Funar úr, persze nem ennek a szokatlan nyilatkozatnak a szerzőjével, hanem a *Provincia Memorandumával* kapcsolatban. Sajnálatomra, bár egyike vagyok aláíróinak, ez a *Memorandum* csupán a PSD vezetőjének határozottan transzszilvanista kijelentésétől távol álló „langyos” kis értelmiségi vitát javasol Románia regionális átalakításának kilátásairól.

De ne hagyjuk, hogy megtéveszsenek a mioritikus táj szépségei. Rus úr ajándéka (és a szerkesztőgárdáé, amelyből, úgy tűnik, nem hiányozhat Dăncu miniszter úr sem), sajnos, mérgezett. Diskurzusának minden modern, európai értékét félreteszi, mihelyt a „közösségi identitás értékesítő” autonomista, regionalista eszméket a... magyarokra is alkalmazni kellene. (A körülbelül ugyanolyan létszámú romák egyelőre még nem szerepelnek a szociáldemokrata stratégiában.) A PSD „regionalista” gondolkodása azonnal megakad, mihelyt ezeknek az eszméknek olyan vidékeken való alkalmazása kerül szóba, amelyeken (Cozmăncă úr szavaival élve) „szerencsétlenségükre” a románok nincsenek többségben. Ezért a szubszidiaritás, a decentralizálás és a helyi autonómia elve – amely alapvető értéke minden hiteles demokráciának – a magyarok esetében automatikusan „enklavizációra való törekvéssé” válik.

„A közösségi autonómia”, amelyet a szónok csak néhány mondat korábban a legmagasabb szavakkal illetett: „a közösségi identitás értékesítése” mint „kiváló cselekvésszöveg” a PSD tálatlásában tisztán etnikai fogalomvá válik. Ha román, akkor jó, ha magyar, akkor rossz. A következtetés kézenfekvő.

A PSD Erdély-stratégiájának e szöcsöve, még kegyetlenebb csapást akarva mérni a magyar irredentizmusra, egy adott pillanatban kijelenti: „Lemondtak a román nemzeti állam nyílt megkérdőjelezéséről, és inkább »lépésről lépésre« akarnak jogokat szerezni a romániai magyarok számára.” Hát nem aljasok ezek a magyarok? Ahelyett hogy